

ZGEXPRESS

NEBO OD DASAČA I KRALJ NA FRESCI: "Sv. Barbara, dragulj duhovne i graditeljske riznice"

Objavio **express** - 11. listopada 2023.

Foto: Igor Zovko

Piše: **Antonija Zovko**

Nadahnuje tako da se da iskren čovjek mora diviti ljepoti u naizglednoj jednostavnosti, a poglavito o životu. A toliko je posebna da su je gradili duže od pariške Notre Dame.

Barbare u velikoj mlaki. Posebna je i zbog jeune slike. Posvećena je svetišci kojoj su zbog vjere u Isusa Krista činili strašna zlodjela...

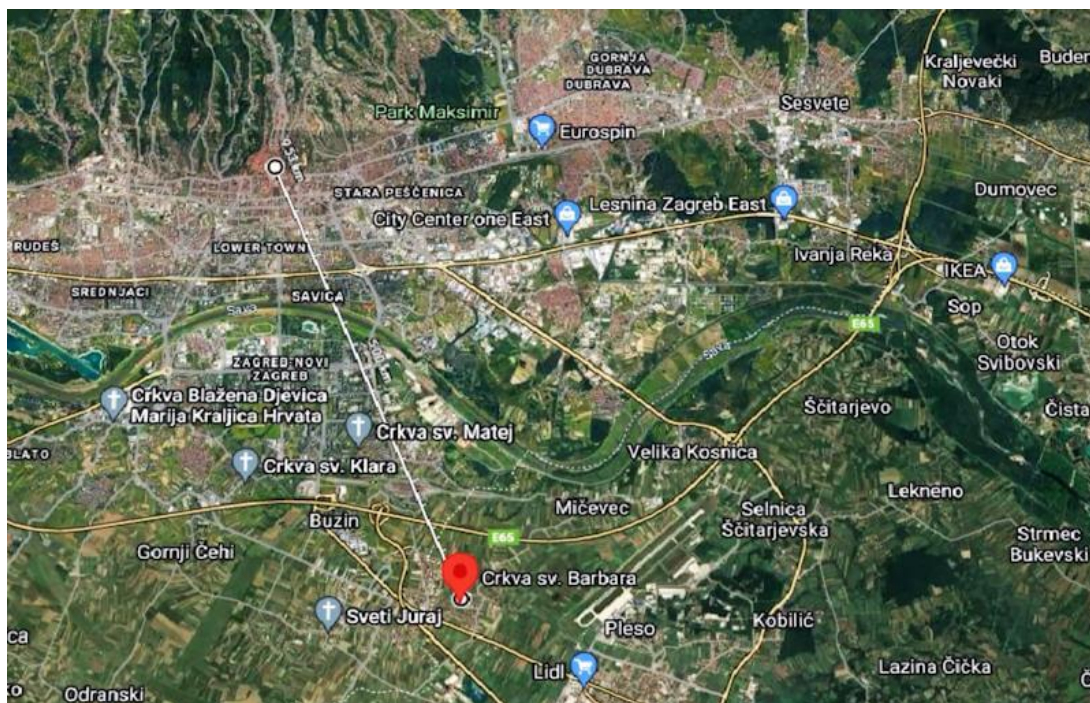

Foto: Google Maps

Kao da se skrila, kao pristojna djeva od nedoličnih momaka. Ako biste biciklirajući od Zagreba prije nadvoznjaka pred Velikom Goricom, skrenuli u lijevu ulicu k Velikoj Mlaci, možda biste pomislili da ste na stranputici. Ali, kako su čudni putovi Gospodnji, na kraju ispadne da ste na pravom putu. I naiđete na **crkvu sv. Barbare**, drvene ljepotice.

Foto: Turistička zajednica Zagrebačke županije / Marko Vrdoljak

Sagrađena je 1642. kao drvena kapela. Građena je od tesanih hrastovih planjki, a krovšte je prekriveno daskom-šindrom. Zvonik završava strmom limenom piramidalnom kapom, dok je na suprotnom sljemenu krova iznad

Foto: Arhiv Turističke zajednice grada Velike Gorice

Glavni krilni oltar sv. Barbare potječe iz 17. st. Zatvoreni dio retabla prikazuje osam prizora **Muke Kristove**, a otvoreni četiri prizora iz života i **Muke sv. Barbare**. Bogato oslikana unutrašnjost djelo je nepoznatih domaćih slikara i prezentira. Jedna je od najočuvanijih i najvrednijih drvenih crkava na području kontinentalne Hrvatske. Naizgled, sve je jasno, još jedna od mnogih kapela koje je vjernički puk gradio u slavu i spomen Isusu Kristu i svecima.

Pučka gradnja

Ali, zašto je ova predivna drvena kapela Svete Barbare u Velikoj Mlaci posebna? Što se brojki tiče, ispada da su gradili duže od **Notre Dame**, ako bismo gledali u odnos veličine jednog malenog, hrvatskog sela, naspram tadašnjeg (i sadašnjeg) Pariza, središta političke i vjerske moći **Francuske**, pa i **svijeta**.

Foto: Turistička zajednica Zagrebačke županije

Našim, turopoljskim majstorima, **trebalo je čak 270 godina** da je urede do sadašnjeg izgleda. Kao da su mati i otac svojoj djevojčici pletli pletenice da bi im čedo maleno izgledalo još ljepše. Građena je od hrasta lužnjaka.

Prava je ljepotica na samo 10 kilometara od zagrebačke katedrale. Posebna je i zbog jedne slike.

Foto: Igor Zovko

Ova je građevina najljepši i najreprezentativniji primjer drvenog baroknog sakralnog graditeljstva Sjeverne Hrvatske. Brojkama urezanim na "pristašku", trijemu, 1642. (gradnja kapele) i 1912. (dogradnja trijema), urezana je 270 godišnja tradicija turopoljskog tesanja i gradnje u drvu.

Foto: Turistička zajednica Zagrebačke županije / Marko Vrdoljak

Uz crkvu je prenesen jednokatni drveni čardak s trijemom od rezbarena drveta koji služi kao župni dvor i s crkvom čini skladnu cjelinu.

Sveta Kümernissa – bradata svetica

U njezinoj unutrašnjosti nalazi se predivni križni oltar iz 17. stoljeća s prikazima života i mučeništva sv. Barbare s jedne te Kristove muke s druge strane. Sačuvano je oko 150 oslikanih ploha s prikazima svetaca i biljnih motiva, mahom cvijeća.

U kapeli se nalazi rijedak ikonografski prikaz sv. **Kümmernisse**, raspete svetice s bradom.

Foto: Arhiv Turističke zajednice grada Velike Gorice

Ona se nije htjela udati za kralja Sicilije, zavjetovala se i molila se. Čudom su joj preko noći narasli brkovi i brada. Od svadbe nije bilo ništa. Otac sv. Kümmernisse se razbjjesnio te ju je dao mučiti i na kraju razapeti.

Scena raspete bradate svete prikazana je u kapeli sv. Barbare i kao takva jedina je koja nam je predana u nasljeđe. Rijetko će se takav prikaz naći drugdje u Europi.

Grozna mučenja Svete Barbare

U središtu kapele oltarna je pala sv. Barbare, starokršćanske djevice i mučenice čiji su atributi kula s tri otvora, palma i mač mučeništva te kalež. Sve je to podsjetnik na njezinu muku. A muka joj je bila grozna.

Tako **Jakov Varaginski**, **Jacobus de Voragineu Zlatnim legendama**, a koje je s talijanskog preveo **dr. Sc. Anđelko Badurina**, fratar (Lun na Pagu 1935 – 2013. Odra, kraj Zagreba) o Svetoj Barbari piše:

“Za vrijeme vladavine **cara Maksimilijana i pretora Marcijana**, u gradu **Nikodemiji (današnji Izmir)** živio je čovjek imenom **Dioskur (Dioscorus)**, bogat i plemenit. Imao je **kćer jedinicu Barbaru**, vrlo lijepu i nježnu, koja je potajno štovala Boga Nebeskoga i Sina njegova jedinoga, Gospodina našega Isusa Krista. Danju i noću bila je u molitvi.

Njezinom ocu dolazili su brojni prosci, no on je nije htio udati, jer mu je bila kći jedinica i jako ju je volio. Stoga je otac naredio da se sagradi visoka kula koja bi imala samo dva prozora. Želio je da u toj kuli živi njegova kći, kao u

Kula s tri otvora

Barbara upita graditelje kule što njezin otac zapravo namjerava s tom građevinom?

Oni joj odgovore: "Ovo treba biti vaš dom, gospo naša." Ona njima odgovori: "Ako dakle, ovo treba biti moj dom načinite na njoj i treći prozor." I oni tako učiniše.

Vrelo čistoće

A onda počеше čuda. Blizu kule, piše **Jacobus**, bilo je jedno kupalište u kojem se ona htjela okupati, no bilo je presušilo.

Barbara se baci na zemlju i u suzama se pomoli Gospodinu govoreći:

"Isuse Kriste, koji si po svetu sluzi Mojsiju ,kada se nalazio u pustinji, naredio da iz stijene poteče voda; Ti, Gospodine svemogući Bože, Kralju kraljeva i Gospodaru gospodara, otvori na ovome mjestu izvor vode žive, da pod imenom Presvetoga Trojstva, moje tijelo mogne biti oprano od svake ružnoće, nečistoće i đavolske prijevare, tako da postanem neokaljana od svake nečistoće idolopoklonstva, koji živiš i kraljuješ u vijeke vjekova." I dok je molila tim riječima, kupalište se u mah napuni vodom.

Vidjevši to podiže ruke prema nebu i reče: "Dajem ti neizmjernu hvalu, Gospodine moj Isuse Kriste, koji si se udostojao uslišati svoju nedostojnu službenicu; i sada, Gospodine Bože, pokaži na meni svoje milosrđe ,da se neprijatelj moj ne bi razveselio nada mnom, nego me brani im čuvaj u istini Tvojoj da bih mogla vršiti volju Tvoju. Molim Te Gospodine moj, pouči me. Zavladaј nada mnom, jer Ti si moj Gospodin moj Bog."

Kazavši te riječi, približi se izvoru i reče: „ Gospodine Isuse Kriste. Ti si bio kršten od Ivana u Jordanu, i po Tebi bi posvećena ona voda; tako se Gospodine, udostoj posvetiti i ovu, da bude posvećena u ime Presvetog Trojstva."

I završivši tu molitvu, svuče se i oprala, uranjajući u vodu tri puta, što će reći u ime Presvetog Trojstva.

Barbarina naredba

Nedugo zatim, vrati joj se otac s puta i ušavši u kući ugleda da su na kuli napravljena tri prozora te upita svoje sluge: „Tko vam je naredio da napravite ovaj treći prozor?" Oni odgovore; „Tvoja kći Barbara , naša gospođa."

On reče: „Ako je ona naredila, dobro ste učinili." Zatim reče kćeri: „Reci mi kćeri, jesi li ti zapovjedila da bude napravljen i treći prozor."

Ona odgovori: „Jesam!"

Kaže joj otac:" A zbog čega?"

Ona odgovori:" Da bi bilo više svjetla i da se bolje vidi."

Nije htjela reći da je to sagradila iz razloga pobožnosti (u čast Presvetog Trojstva). Ne razumjevši kako će završiti te stvari, Dioskur prekine razgovor.

Brojni prosci

Pošto je prošlo mnogo dana, i kako su mnogi drugi građani nagovarali oca Dioskura da uda kćer, kaže on slavnoj Barbari: "Kćeri moja, mnogi ugledni građani te žele i htjeli bi s tobom sklopiti brak, kaži mi dakle koji ti se najviše sviđa?"

ima se pokoravati. Otac je zapita kakav bi to bio zaradnik, a sveta djevojica odgovori: „Moj zaradnik je raspeti Krist, kome se klanjam i koji je moj Gospodin i moj Bog.“

Bijesni otac i pastir izdajnik

Shvativši da je ona kršćanka, njezin otac smjesta zgrabi mač i htjede je ubiti, no ona pobjegne izvan grada i sakri se na jednom brdu.

Zbog takva njezina postupka, Dioskur se napuni đavolskim bijesom i pođe u potjeru za njom. Došavši na brdo gdje se ona skrivala, nađe dva pastira koji su čuvali ovce i upita ih jesu li slučajno vidjeli jednu djevojku koja je u bijegu?

Jedan od njih odgovori: Nisam je vidio gospodine, a drugi je izda. Kad ju je njezin otac Dioskur ugledao gdje se sakrila, potrči tamo, uhvati je i bijesan je izbičeva.

Došavši kući, Dioskur zapovjedi da je zaključaju u jednu sobu i da bude pod stražom do drugoga dana, a on ode pretoru Marcijanu i ispriča mu što mu se dogodilo s kćeri.

Marcijan tada naredi da dovedu Barbaru pred njega. Kad je došla (a u srcu puna pouzdanja u Gospodina) On je upita: „Kaži mi djevojko tko te odvratio da ne štuješ naše bogove i ne daješ im počasti i žrtve?“

Odgovori mu dakle blažena Barbara: Vi žrtvujete nekome koga ne poznate, a ja žrtvujem nekome koga znam. Zaista, znam kakav je Gospodin jer je on razapet i njemu se klanjam prinoseći mu žrtvu hvale.

Bičevanje

Čuvši to, Marcijan naredi da je голу šibaju.

No ona je unatoč šibanju nastavila svoje misli: „Dobra je stvar ispovijedati se Tebi, Gospodine i pjevati uzvišenom imenu Tvojemu; jutrom naviještati milosrđe Tvoje, a noću vjernost Tvoju.“

Budući da je dugo bila bičevana, nastavila je hvaliti Boga i ovim stihovima: Kako su uzvišena djela Tvoja, Gospodine. Duboke su misli Tvoje. Bezuman čovjek to ne spoznaje, luđak te ne shvaća. Sve ako bi bezbošćnici kao trava i svali svi što zlo čine, određeni su za propast vječnu, a Ti, Gospodine, dovijeka ostaješ.“

Pošto su je krvnici silno tako išibali, pretor naredi da je dovedu k njemu. Pošto su to učinili reče joj pretor: „O, jadnice, zašto se ne smiluješ svojoj ljepoti? Dođi i žrtvuj bogovima, i pribavit ćeš sebi mnogo dobra, a ja ti se kunem Cezarovim kipom, ako ne budeš žrtvovala, naredit ću da te usmrte raznovrsnim mučnim kaznama, jer si prezrela zapovjedi Augusta.“

Na to blažena Barbara odgovori: „... ako me želiš žrtvovati, žrtvuj, ali ja ti kažem da ovi kameni kipovi kojima me ti tjeraš da žrtvujem, ne osjećaju i ne razumiju ni sebe ni druge i ne mogu nikome pomoći.“

Smrskali joj glavu batovima

Čuvši to, bezdušni Marcijan bi povrijeđen i s velikim bijesom naredi da je objese s nogama gore i s batovima joj razbiju i razmrskaju glavu tako da su kapi krvi tekle kroz nos sve do zemlje.

I dok je slavna svetica bila tako udarana i mučena, ipak je davala hvale Gospodinu govoreći: „Gospodine, ipak ću Ti pjevati jer Si razveselio usne moje i dušu moju, čime sam se pridružila predragocjenoj krvi Tvoga Sina.“

Vidjevši Marcijan da joj ni jedna tortura ne škodi, naredi da ju se zatvori u tamnicu. Kada su je ujutro doveli k njemu i kad je vidio da su joj rane zacijelile, kaže joj: „Evo, Barbaro, vidiš kako su bogovi bili samilosni prema tebi.“

na to ona odgovori njemu: „O grupi bodum psu, sada ti ne mogu ništa drugo reći nego da su tvoji bogovi gluhi i slijepi, koji ne mogu pomoći ni sebi ni drugima. Ipak, kaži mi na koji su način zacijelile moje rane? Ozdravio me moj Gospodin Isus Krist, kome ti nisi dostojan ni ime izgovoriti, zbog sljepoće tvoga srca, jer te đavao oslijepio.“

Posude s ognjem na prsima

Uvrijeđen i ogorčen na te riječi pretor zapovjedi da je objese na mučila, a na prsa joj stave posude s ognjem, no ona na to podiže oči prema nebu i reče: „Ti Gospodine, koji ispituješ srca i bubrege, znaš da sam se iskreno predala Tebi kao službenica, zato Te molim, nemoj me zaboraviti, da se ova stara zmija ne bi radovala nada mnom, za koju si Ti spašavajući svijet po Križu postigao pobjedu i trijumf i jer si Ti zaista nazočan i blizu svima koji Te zazivlju.“

Izrekavši tu molitvu kaže Marcijanu: „Gledaj, bijedniče, kako ovaj plamen mene ne muči nego me rashlađuje.“

Odsjekli su joj dojke

Tada Pretor, uvrijeđen i pun bijesa, naredi da joj odsjeku dojke; i dok su ih krvnici sjeklo ona je pjevala riječ proroka Davida: „Molim Te Gospodine, ne skrivaj lica svoga od mene, i svoga Svetoga Duha ne uzmi od mene. Vrati mi radost Tvoga spasenja i duhom spremnim ojačaj me.“

Pošto su joj odrezali grudi, zločinački pretor Marcijan naredi da je golu vode po cijelome gradu kako bi je svi vidjeli.

I dok su je vodili, podiže oči prema nebu govoreći: “Gospodine Bože, Ti koji pokrivaš nebo oblacima, molim Tvoje milosrđe, udostoj se poslati svoga Anđela da prekrije moje golo tijelo da ga ne bi mogli gledati bezbožni pagani.“

Anđeo ju je pokrio

“I gle, Anđeo Gospodnji zaogrnu je prebijelom haljinom, zakrivajući tako cijelo njezino tijelo, vrativši ga u takovo stanje da se nije vidjela ni jedna rana”, piše Jacobus.

Sluge, vodeći je kroz grad dođoše u jednu ulicu zvanu Delassi (puna jada) i dovedu je pred Marcijana.

Vidjevši je, Marcijan opazi da joj je tijelo potpuno zdravo, a njezino lice vrlo sjajno zbog čega ga je obuzeo neizmjeran bijes tako da je ostao preplašen i zbunjen. Tada mu blažena Barbara kaže: „Postao si sličan svome ocu đavlu, smušen od moga Gospodina Isusa Krista; no zašto si žalostan? Možda si žalostan zbog milosti koju je moj Gospodin iskazao na meni?“

Otac je ubio svoje dijete

Čuvši to bezbožan tiranin postade poput proždrljiva lava i ispusti gromki urlik i zapovijedi da je povedu pred sudačku stolicu gdje izreče ovakvu presudu:

“Budući da je Barbara plemenita roda i već slomljena tolikim mukama i jer nije pristala žrtvovati bogovima, prema Augustovoj naredbi, odlučujemo da bude kažnjena odsijecanjem glave.

Tada opaki Dioskur, njezin otac, raspaljen srdžbom i bijesom, uze Barbaru, popne se na brdo i vlastitim joj rukama odrubi glavu. Bješe to 4. prosinca.

Kazna Božja

Pošto je to učinio, dok je silazio s brda spusti se oganj s neba koji ga je spalio tako da je od njega ostalo tek nešto malo prašine. Jedan pobožni čovjek imenom **Valentinijan**, koji se bojao Boga, uze tijelo preblažene djevice

Njezinim zagovorom Gospodin udjeljuje mnoga dobročinstva i ozdravljenja onima koji je zazivaju.

Zaštitnica od pogibelji

Zato Barbaru štiju kao zaštitnicu od groma i vatre, a štiti rudare, topnike i zaštitnica je dobre smrti. Jedna je od **14 svetaca pomoćnika u nevoljama**. Po njoj je nazvan grad Santa Barbara u Kaliforniji.

U znanstvenom radu "**Kult sv. Barbare u kršćanskoj tradiciji Hrvata**", prof. dr. sc. Marko Dragić, s Odsjeka za hrvatski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu, navodi da je **Valentin** Barbaru položio u grob kojemu je ubrzo mnoštvo hodočastilo tražeći utjehu u svojim tjelesnim i duhovnim nevoljama.

"Kult svete Barbare u Europi posebno se širio u 8. stoljeću. Svetičine relikvije početkom 11. stoljeća Mlečani su prenijeli u svoj grad, a potom u katedralu Svetoga Ivana Evanđelista

Prema legendi, Barbara je prije pogubljenja molila za spas svakoga kršćanina koji se sjeti Kristove muke i njezina mučeništva. Nebo je potvrdilo da će molitva mučenice Barbare biti uslišana. Stoga se u ikonografiji sv. Barbara prikazuje s kaležom i hostijom – simbolima sakramenta euharistije. Vjernici se sv. Barbari mole u pogibelji kada nisu u mogućnosti ispovjediti se i primiti bolesničko pomazanje. Sv. Barbara štuje se kao zaštitnica: geologa, zidara, tesara, arhitekata, zemljoradnika, električara, zvonara, kuhara, oružara, djevojaka, zatvorenika. Štuje se i kao zaštitnica od groznice.

Koncert u Kapeli sv. Barbare | Foto: Udruga Festival drvenih kapela Sancta Barbara

U antroponimiji Hrvata poznata su imena **Bara, Barica** – hipokoristici od imena Barbara. Barbara je bilo jedno od najpopularnijih imena u Americi od tridesetih do šezdesetih godina 20. stoljeća. Po božićnim običajima, obredima, ophodima i divinacijama sv. Barbara prva je glasnica Božića. Od sv. Barbare do Božića je dvadeset jedan dan. Radost dolaska Božića ogleda se i u barbarinjskim pjesmama.

Običaji – pobjeda života nad smrću

Na blagdan sv. Barbare u nekim krajevima u tanjuriće ili zdjelice stavlja se zrnje pšenice i svaki dan zalijeva vodom. (Podrijetlo toga običaja seže u drevna vremena, a cilj je prizivanje dobre ljetine.) Pšenica do Božića naraste petnaestak centimetara te na Badnju večer i božićne blagdane služi kao ures u kućama ili crkvama ili se u nju stavljaju tri svijeće koje se pale na Badnju večer, za vrijeme božićnog te novogodišnjeg ručka, a ponegdje i na Staru godinu i Sveta tri kralja. Prema rastu te pšenice proricalo se o urodu i uopće o blagostanju u

Predana je u naslijeđe

Monografija Kapela sv. Barbare u Velikoj Mlaki, djelo od 416 stranica, pod uredničkim vodstvom **dr. Sc. Sanje Cvetnić**, napisalo je 32 studenata koji su iznimno predano istražili povijest, dosadašnju povijesno-umjetničku literaturu te graditeljske i likovne značajke kapele sv. Barbare u Velikoj Mlaki, njezine obnove, stilske i ikonografske značajke oslika, riznicu, misale, liturgijsko ruho i posuđe, a rezultat njihova rada je ova vrlo vrijedna monografija koja se sastoji od 220 kartica teksta koje prate 143 predviđene ilustracije i bilješke uz tekst. Time je sljedećim naraštajima predana važnost ovog djela pučke sakralne arhitekture i spašena od zaborava.

Turistički obilasci

Svakako bi turističke agencije u suradnji s Turističkom zajednicom grada Velike Gorice, Zagrebačke županije te Crkvom trebale u svoju turističku ponudu uvrstiti ovu građevinu čiji izgled, način izgradnje i najvažnije – poruka – nađu put do turista koji istražuju još uvijek neistraženu Hrvatsku kako bi obogatili svoje znanje, doživljaje i – život.

Foto: Turistička zajednica Zagrebačke županije / Marko Vrdoljak

Svetoj Barbari spomendan je 4. prosinca. A možete je se sjetiti i vidjeti svaki dan u ovoj predivnoj sakralnoj pučkoj građevini nadomak Zagreba.

(Posebno zahvaljujemo djelatnicima **Konzervatorskog odjela u Zagrebu**)

(Tekst je objavljen u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije)

